

جغرافیای سیاسی مرزهای ایران

جلد سوم

شرح عبور خط مرز و عوامل موثر در مرزهای

آینده

ستاره، جلال ۱۳۴۴

جغرافیای سیاسی مرزهای ایران

تهران؛ فرماندهی مرزبانی ناجا، دفتر تحقیقات کاربردی

ISBN: 978-600-92628-3-0

دوره ای

ISBN: 978-600-92628-2-3

شابک: ۹۷۸-۶۰۰-۹۲۶۲۸-۲-۳

شماره کتاب شناسی ملی: ۲۲۶۴۷۷۰

رده بندی کنگره: ۱۲۹۰/س۳۵۷/۸۲/۸۱۲ UA

رده بندی دیویی: ۳۶۳/۲۸۵۰۹۵۵

دفتر تحقیقات کاربردی مرزبانی

عنوان: جغرافیای سیاسی مرزهای ایران

ویراستار علمی:

بهنام شریعتی فر

ویراستار ادبی:

ایرج تبریزی

حروف نگار:

فاطمه ذولفقاری، سمیه عامری

چاپ و نشر:

شمارگان: ۵۰۰ نسخه

نوبت چاپ: اول

قیمت: ۵۰۰۰۰ ریال

سال نشر: ۱۳۹۰

صفحه آرای و طراحی جلد:

سید مهدی احتشام حسینی

نشانی:

تهران، خیابان ولی عصر،

خیابان شهید یاسمی، روبروی

مجتمع ورزشی الغدیر،

ستاد فرماندهی مرزبانی ناجا-

دفتر تحقیقات کاربردی

شماره تماس:

۸۷۷۳۰۱۲۷

فاکس:

۸۷۷۳۰۱۶۶

حق چاپ محفوظ است

شرح عبور مرز بین سد خدا آفرین تا سد قیز قلعه	۹	پیش گفتار
سی	۱۱	مقدمه
مشخصات سد قیز قلعه‌سی	۵۴	فصل اول:
شرح عبور مرز، از سد قیز قلعه سی تا سد میل مغان	۵۴	شرح عبور خط مرز ایران و همسایگان شمالی
شرح عبور مرز از سد میل مغان تا جدایی مرز از رود	۶۲	مرزهای ایران و آذربایجان (بخش اول - جمهوری خود مختار نخجوان)
ارس	۷۴	شرح پروتکل علامت سد جانب (نمره ۱) ایران، آذربایجان و ترکیه
شرح عبور مرز از رود ارس تا بالهارود	۷۶	تعداد علایم مرزی
بالهارود	۲۲	رود ارس
مرزهای مشترک ایران و آذربایجان در ارتفاعات	۷۸	شرح عبور مرز از علامت سد جانب (شماره یک) تا
طالش	۸۹	سد ارس
آستارا چای	۹۱	سد ارس
کودهای مهم حاشیه مرز ایران و آذربایجان	۹۱	وضع مرز از سد ارس تا مرز ایران و ارمنستان
مسورهای نفوذی مرز ایران و آذربایجان	۹۲	(علامت مرزی ۲۹/۳)
بارانچه‌ها و گمرکات ایران و آذربایجان	۹۲	ویژگیهای مرزهای مشترک ایران و آذربایجان (در محدوده نخجوان)
مشکلات مرزی ایران و آذربایجان	۹۳	تهدیدها و فرصتها در مرز مشترک با جمهوری خود مختار نخجوان
مشکلات امنیتی	۹۷	مرزهای ایران و ارمنستان
مرزهای ایران و ترکمنستان	۱۰۶	روابط ایران و ارمنستان
رودخانه سومبار	۱۰۹	ادعاهای ارمنستان
شرح عبور مرز از پایان رود داینه سو، تا رودخانه زنگانلو	۱۱۴	مرزهای ایران و آذربایجان (بخش دوم - سرزمین اصلی)
زنگانلو	۱۱۶	سد خدا آفرین
رودخانه زنگانلو (قوزقان جای)		
اهم مشکلات رودخانه زنگانلو		
پیشنهادهایی برای حل مشکلات در این زمینه		

- شاخه‌های فرعی زنگلانلو ۱۱۶
- شرح عبور مرز از زنگانلو تا هریر رود ۱۱۷
- مرز ایران و ترکمنستان در هریررود ۱۲۹
- موقعیت جغرافیایی سد دوستی ۱۳۱
- اهداف احداث سد دوستی ۱۳۲
- هیدرولوژی رودخانه وحوضه ۱۳۲
- دهلیزهای مهم حاشیه مرز ایران و ترکمنستان ۱۳۴
- بازارچه‌ها و تمرکات مرزی ۱۳۵
- فرصتها و چالشها در مرز مشترک ایران و ترکمنستان ۱۳۶
- فصل دوم:
- مرزهای ایران، افغانستان و پاکستان
- شرح عبور خط مرز جمهوری اسلامی ایران و ۱۴۱
- جمهوری اسلامی افغانستان
- وضع مرز ایران و افغانستان ۱۴۱
- اختلافات مرزی ایران و افغانستان در سیستان ۱۴۶
- حوزه آبریز هیرمند یا پریان مشترک ۱۴۹
- مشخصات علائم مرزی ۱۵۲
- پیشنهادها برای تثبیت مرز، استقرار امنیت و رفع ۱۵۳
- ابهامات
- مرز رسمی ایران و افغانستان در منطقه سیستان ۱۸۱
- پروتکل (پروتوکول) تعیین نقطه صفر مرزی در ۱۸۱
- مناطقه میلک جهت مشخص نمودن محل احداث
- پل مرزی میلک
- صورتجلسه اجلاس هیئت‌های فنی جمهوری ۱۸۴
- اسلامی ایران و دولت انتقالی افغانستان ۲۰ الی ۲۲
- خرداد(جوزا) ۱۳۸۳ هجری شمسی ۱۸۴
- مرز ایران و افغانستان در حکمیت ماکلین و ۱۸۴
- فخرالدین آلتای
- اما چرا انگلستان همواره طرف افغانستان را ۱۸۵
- می‌گرفت؟
- اسناد نشان دهنده این رویه دولت انگلیس است ۱۸۵
- مرز در هریررود ۱۹۲
- هریر رود ۱۹۳
- امتداد مرز، در سیستان و حکمیت ماکامون قبلاً ۲۰۶
- شرح داده شده است
- شرح امتداد خط مرز جمهوری اسلامی ایران و ۲۱۱
- جمهوری اسلامی پاکستان براساس قرارداد مرزی
- ۱۷ بهمن ماه ۱۳۳۶ شمسی ۲۰۸
- شرح مسیر خط مرز و عوارض گوناگون زمین ۲۱۱
- رود تهنک ۲۱۸
- چاپ سازمان جغرافیایی نیروهای مسلح ۲۲۰
- ادعای پاکستانیها ۲۲۱
- علت ترسیم مرز به صورت خط مستقیم ۲۲۱
- فرماندهی مرزبانی ناجا ۲۲۳
- مرزهای دریایی جمهوری اسلامی ایران و پاکستان ۲۴۳
- موافقتنامه مربوط به تحدید حدود دریایی بین ایران ۲۴۴
- و پاکستان مصوب ۲۷ اردیبهشت ۱۳۷۷
- مشخصات علائم مرزی ایران و پاکستان ۲۴۷

مرزهای مشترک ایران و ترکیه

فصل سوم:

مرزهای ایران و عراق

۳۸۳	مقدمات مرزبندی ایران و ترکیه	۲۵۳	کلیات:
	جدایی مناطق راهبردی برونلن و آراتات کوچک از		
۳۸۴	ایران	۲۵۴	مرز در آرون رود
	مرز های دو کشور از دیم قشلاق تا چشمه نریا	۲۵۶	سواحل آرون رود
۳۸۶		۲۵۸	شرح مرز زمینی ایران و عراق
۴۰۰	اوضاع امنیتی مرزهای ایران و ترکیه	۲۷۹	رودخانه دویرج
۴۰۲	مختصات علائم مرزی ایران و ترکیه	۲۸۵	رود میمه
	فصل پنجم:		
	مرزهای دریایی ایران	۲۸۸	مشکلات در احصای مرز، حد فاصل رود میمه تا
	ویژگیهای جغرافیایی و هیدرولوژی دریاهای ایران	۲۸۹	مسیل پالک (علامت ۲۴ الی ۲۸)
۴۱۷		۲۸۹	رودخانه چنگوله
۴۲۲	بالا در منطقه خلیج فارس	۳۰۱	رودخانه مرزی کنجان چم
۴۲۳	اقلیم حاکم بر دریای مازندران	۳۱۴	رودخانه کنتیر
۴۲۴	میران بارندگی در سواحل ایران	۳۱۸	رود کنگاگوش
۴۲۷	امواج سونومی (Tsunami)	۳۲۰	رودخانه کنه کبود
۴۲۷	امواج خلیج فارس و دریای عمان	۳۲۲	رودخانه الوند
۴۳۰	ویژگیهای زمین لرزه های دریای خزر	۳۲۶	رودخانه قوره تو
۴۳۲	حقوق بین الملل دریاها	۳۲۳	رودخانه سیروان
۴۳۵	رژیم حقوقی در آبهای داخلی	۳۴۲	شرح عبور خط مرز بر اساس پروتکل
	اعمال صلاحیت دولت ساحلی در آبهای داخلی برای	۳۴۵	بناویله (بناواسوته)
۴۳۶	زمان جنگ	۳۴۷	رودخانه قزلج سو
۴۳۷	رژیم حقوقی دریای سرزمینی	۳۵۶	رودخانه زاب کوچک (گلاس)
۴۳۷	رژیم عبور بی ضرر در دریای سرزمینی	۳۷۳	مشکلات در تجدید نصب علائم مرزی ایران و عراق
۴۳۸	مصادیق نقض عبور بی ضرر	۳۷۵	عوامل مؤثر بر آینده مرزهای ایران و عراق

- اعمال صلاحیت (کیفری) برکشتی ها در دریای
سرزمینی ۴۳۸
خط منصف ۴۳۹
صلاحیت در امور مدنی دریای سرزمینی ۴۳۹
حقوق دولت ساحلی در دریای سرزمینی ۴۳۹
تفاوتهای رژیم حقوقی تنگه ها و عبور بی ضرر از
دریای سرزمینی ۴۴۰
منطقه نظارت (مجاور) ۴۴۰
حقوق دولت ساحلی در منطقه نظارت (مجاور) ۴۴۰
حقوق دولت ساحلی در محدوده انحصاری -
اقتصادی ۴۴۱
فلات قاره ۴۴۱
کنوانسیون ۱۹۸۲م جامائیکا ماده ۹۶ ۴۴۲
حقوق دولت ساحلی در فلات قاره ۴۴۲
اشتراکات و اختلافات فلات قاره با منطقه انحصاری
اقتصادی دریاها ۴۴۳
دریای آزاد ۴۴۳
محدوده دریایی جمهوری اسلامی ایران ۴۴۳
جغرافیای دریای خزر ۴۴۴
معاهدات ایران و شوروی در خصوص دریای خزر
۴۴۵
آخرین نظرها در خصوص رژیم حقوقی دریای خزر
۴۴۷
- تحدید حدود فلات قاره ایران (مرزهای دریایی) در
خلیج فارس ۴۴۸
مرزهای دریایی ایران و عربستان سعودی ۴۴۹
مصوب ۱۹۴۷ ۴۵۰
موافقتنامه راجع به خط مرزی حد فاصل فلات قاره
بین ایران و قطر ۴۵۴
قانون موافقتنامه تحدید حدود فلات قاره بین ایران
و بحرین ۴۵۷
قانون تحدید حدود بخشی از فلات قاره بین ایران
و امارات عربی متحده ۴۵۹
اختلافات مرزی ایران و امارات عربی متحده: ۴۶۱
قانون موافقتنامه تحدید حدود فلات قاره بین ایران
و عمان ۴۶۳
موقعیت استراتژیک کشور عمان ۴۶۶
مرزهای تفکیک نشده ایران و همسایگان در خلیج
فارس و دریای عمان ۴۶۸
تفکیک فلات قاره یا انحصاری اقتصادی؟ ۴۷۱
تعقیب شناورهای همونگون در خلیج فارس ۴۷۲
جعل نام خلیج فارس ۴۷۲
موقعیت و مشخصات طبیعی تنگه هرمز ۴۷۳
امنیت کشورهای حاشیه جنوبی خلیج فارس ۴۷۵
منابع ۴۷۷
مصاحبه ها ۴۸۰

پیش‌سخن آغازین:

پرداختن به جغرافیا به اعصار باستان می‌رسد: آن را می‌توان چون تاریخ و یا مردم‌شناسی، زاده کنج‌کاوی و موشکافی هرودوت دانست. نخستین مرحله از شکوفایی آن به اعصار باستانی یونان می‌رسد. اکتشافات بزرگ جغرافیایی و پیشرفت‌هایی که فن نقشه‌کشی شاهد آن بود، گسترش دامنه اعتبار آن را در صدهای شانزدهم تا هجدهم رقم زد. در آغاز صده نوزدهم همبولت و ریتر مبانی آن را پی‌افکنند و از آن دانشی نو پرداختند. توسعه امر آموزش بعدها به آن منزلتی تمام بخشید و آن را به هیئت یک نظم علمی معتبر در آورد که همگان را از اوان کودکی با آن آشنایی و الفت بود. از پایان صده نوزدهم جغرافیدانان هم خود را به مطالعه مناسبات میان انسان و محیط معروف داشتند. آنان دانش مردم‌شناسی را در عمل بکار گرفتند و جز اقلیتی از آنان از این اصطلاح که بیش از این بخوبی شناخته شده بود نامی به میان نیاوردند. ترکیب‌ها و تلفیق‌های گوناگونی که تار و پود آن اینجا و آنجا میان محیط جغرافیایی و موجودات زنده تنیده می‌شد دستخوش دگرگونی‌های فاحش بود و گروه‌های انسانی با آرایش‌هایی که در محیط طبیعی پدید آوردند بر گونه‌گونی آن افزودند و جغرافیا همواره در برابر این مبانی‌ها از خود حساسیت بسیار نشان داده است. با وجود یک نواختی‌ها و هماهنگی‌هایی که در قلمرو ناهمواری و آب و هوا و همچنین تمدن‌ها مشاهده می‌شود هر سرزمین از بداعت و اصالت خودش بر خوردار است. کتاب حاضر یکی از جمله‌آثاری است که بداعت و اصالت جغرافیایی مرزهای کشور عزیزمان ایران را به رشته تحریر در آورده است. امید است با عنایت خداوند سبحان و حمایت مسئولان این حرکت بستر ساز شکوفایی در عرصه‌های مختلف علوم مرز و مرزبانی مبتنی بر ارزش‌های اسلامی ایرانی در نظام مقدس جمهوری اسلامی ایران باشد.

دفتر تحقیقات کاربردی فرماندهی مرزبانی ناجا

در کشور ما که کشوری مسلمان و شیعه مذهب است، دعای امام سجاد (ع) همواره پشتوانهٔ مرزبانان بوده است و تقدس مرزها و مرزداران آن از ویژگی خاصی برخوردار است. در طول تاریخ این کشور مرزها همواره دستخوش تحولات بوده است؛ گاهی علت این تغییرات هجوم خارجی، گاهی اختلافات در درون هیئت حاکمه و گاه نیز به علت بی‌توجهی به خواست ملت‌ها و ظلم و تبعیض بر مردم، این تحولات را موجب می‌شد و مرزهای ایران به سبب نبود یکپارچگی از درون، دچار تزلزل می‌گردید. معمولاً پس از تغییر و تحولات در مرزها معاهداتی به امضا می‌رفت. بنابراین توجه به اوضاعی که این معاهدات، در آن فضا منعقد گردیده چه سیاسی و چه نظامی مؤثر برای اقدامات بعدی باشد. از جمله مشکلات حوزه فرماندهی مرزبانی فقدان مجموعه‌ای کامل درخصوص مرزهاست، تا مرزبانان قبل از اعزام به حوزهٔ ماموریت خویش با مطالعهٔ آن، از یک سو با معاهدات و پروتکل‌های دو جانبهٔ مرزی آشنا شوند و از سوی دیگر از موقعیت جغرافیایی، تهدیدات و فرصت‌های حوزهٔ ماموریت خویش آگاهی یابند و سایر اندیشه‌وران و دانشجویان عزیز نیز در حوزهٔ مرز و مرزبانی به سهولت به آن دسترس داشته باشند. دفتر تحقیقات کاربردی مرزبانی با توجه به بعد تاریخی مرزها و تغییرات شکل گرفته در مرزهای ایران، با نگاه کاربردی با بهره‌گیری از مفاهیم روز و نوین اقدام به تألیف کتاب حاضر برای مرزبانان نموده است.